

Scientific groundworks as for forming peculiarities of national character of the ethnos are characterized by the set of distinguishing features. That is, it's impossible to imagine the national character cut off the national culture. That is why the manifestation of national character in national culture is many-sided, as well as a phenomenon of mentality.

Key words: *ethnos, national character, spiritual culture.*

УДК 78.071

Любомир Мартинів

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМАНА СОВ'ЯКА

Стаття присвячена просвітницькій місії, вияву характеру, масштабу і мети творчої праці Романа Сов'яка – визначного культурного діяча, професора Дрогобицького державного педагогічного університету імені І.Франка, члена НСКУ та НТШ, довголітнього керівника і головного диригента Академічної чоловічої хорової капели «Бескид». Відзначено багатовекторність спрямувань його творчої активності, інтенсивність залучення до регіональних культурних процесів.

Ключові слова: *культурно-просвітницька діяльність, громадянська позиція, композиторська творчість.*

В різні історичні епохи в розвитку європейської спільноти, особливо в періоди активізації тоталітаризму чи то релігійного, чи то соціального чи ідеологічного, роль «будителів» національного самоусвідомлення європейських народів, як правило, брали на себе кращі представники духовенства чи мистецької інтелігенції. Такими були повстанські здвиги у Європі, таким був рух пасіонарії у період «весни народів», що вивершився створення музичних шкіл (польської (Ф.Шопен), чеської (Б.Сметана), норвезької (Е.Гріг), української (М.Лисенко) та ін.).

В умовах тоталітарно-комуністичного режиму в Україні у ХХ ст. (у Зах. Україні – др. пол. ХХ ст.) спостерігаємо риси, свого роду, неопасіонарності, зокрема у творчості та громадській діяльності музикантів (композиторів, виконавців, науковців), які вивершували музично-професійний процес у провінційних містах.

Серед постатей, чие місце в історії музичного мистецтва Дрогобищини є вагомим та непересічним, є Роман Сов'як – визначний культурний і просвітянський діяч, професор Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка, член Національної Спілки композиторів України, довголітній керівник і головний диригент Академічної чоловічої хорової капели «Бескид». Багатовекторність спрямувань його творчої активності, інтенсивність залучення до регіональних культурних процесів зумовлює актуальність їх аналізу в названому контексті. Однак ключовою позицією у їх розгляді є просвітницька місія. Нею зумовлені характер, масштаб і мета подвижницької творчої праці Р.Сов'яка, вияв яких є метою даної розвідки.

Розгляд концертно-виконавських, педагогічних, наукових, творчих аспектів культурного життя Дрогобищини (а також Галичини чи Західноукраїнського регіону в цілому), у контексті яких фігурує ім'я Р.Сов'яка, здійснювали І.Бермес, Л.Філоненко [11], М.Бурбан [1; 2], О.Майчик [6]. Оцінку соціального запиту на творчість і диригентську діяльність митця висвітлюють рецензії у періодичних виданнях, краєзнавчих та мемуарних збірках статей Б.Фільц [13], М.Герети [4], М.Шалати [14; 15], О.Яцківа [4; 16], Р.Стельмашука [8; 9], Р.Пастуха [7], І.Невмержицької та ін., вона розкривається у передмовях до збірок композицій Г.Дем'яна [5], Л.Філоненка [12]. Вагомим доповненням у процесі здійснення аналізу доробку, виконавських, педагогічних і наукових здобутків діяча, створенні моделі психотипу багатогранної особистості є власні музично-критичні дописи, статті, краєзнавчі дослідження, музикознавчі праці.

Формування особистості митця – диригента, композитора, науковця, публіциста, краєзнавця Романа Сов'яка (09.06.1939 – 11.12.2007) відбувалося у провідних осередках фахової музичної освіти західноукраїнського регіону. Він навчався у Дрогобицькому музичному училищі (1953–1957), Львівській державній консерваторії в класі старшого викладача Михайла Оберюхтіна (1957–1961). Згодом переведений на факультет хорового диригування в клас заслуженого артиста України, доцента Євгена Вахняка (1961–1962). Тут було закладене глибоке знання надбань національного музичного мистецтва, виконавський та композиторський професіоналізм, сформовано активну громадянську позицію майбутнього діяча.

Важливою сферою діяльності музиканта було дослідження історії і культури краю, висвітлення через публіцистичні нариси та участь у формуванні краєзнавчих збірок статей, матеріалів та

документів. Разом з В.Грабовським, Л.Садовою, Л.Філоненком і М.Ярко Р.Сов'як був Членом НТШ.

Педагогічну діяльність митець розпочав у Львівському музично-педагогічному училищі ім. Ф. Колесси (1959–1962), Хмельницькому музичному училищі (1962–1964). Водночас він – викладач, педагог-методист у школах, активно співпрацював з хором гімназії м. Дрогобича, читав лекційні курси, вів клас індивідуального навчання диригування, виступав як баяніст, піаніст-акомпаніатор.

З 1 вересня 1964 року прийнятий на посаду викладача кафедри музики і співу Дрогобицького педінституту до проведення конкурсу, з якої був звільнений 10 лютого 1965 року у зв'язку з переходом на роботу в Дрогобицький муздрамтеатр. Від 1968 року творча і педагогічна діяльність Романа Сов'яка знову пов'язана з Дрогобицьким педінститутом (педагогічним університетом) імені Івана Франка, який працював викладачем кафедри диригування (1968), старшим викладачем (1982), доцентом (1989), професором (2003) кафедри методики музичного виховання та диригування. На музично-педагогічному факультеті університету викладав диригування, суміжні дисципліни, керував курсовими хорами. За цей період наставник виховав чимало музикантів-педагогів [3].

Працюючи у Дрогобицькому педагогічному виші музикант активно долучився до планомірної наукової роботи, що ведеться на кафедрах музично-педагогічного факультету: музикознавства та фортепіано, методики музичного виховання і диригування, народних музичних інструментів та вокалу. Її вагомим напрямком є висвітлення постатей та введення до наукового та виконавського обігу доробку українських композиторів, які тривалий час були у забутті: М.Вербицького, С.Воробкевича, М.Завадського, Д.Січинського, О.Нижанківського, М.Гайворонського, Я.Барнича, В.Барвінського, М.Тележинського, А.Річинського, Я.Ярославенка, наукові праці, присвячені видатним діячам, діяльність яких пов'язана з західноукраїнськими територіями та митцям регіонального походження, значення діяльності яких виходить за локальні рамки: В.Герасименку, С.Стельмашуку, А.Онуфрієнку, В.Оберюхтіну та ін.

У публіцистичному та музично-критичному доробку діяча такими є рецензія на масштабний сольний концерт камерно-вокальної лірики К.Сятецького, що відбувся у 1986 році в актовому залі Дрогобицького педагогічного інституту у співпраці з концертмейстером В.Баб'яком та музикознавцем Л.Кияновською*, допис присвячений ювілею Є.Козака**, про хорові обробки композитора, здобутки його непересічного таланту в контексті усєї сучасної йому української музично-хорової культури.

Музикознавчі інтереси Р.Сов'яка спрямовані на дослідження внеску окремих постатей – видатних представників культури і мистецтва на Дрогобиччині, як уродженців цієї землі, так і тих, чиє життя пов'язані з нею окремим періодом чи спрямуванням діяльності: Івана Франка***, Остапа Нижанківського****, Євгена Козака*****.

Праця про видатного українського патріота, композитора, хорового диригента, священика та музично-громадського діяча о. Остапа Нижанківського (1862–1919)***** послужила основою для створення документального фільму «Священик, молочар, музика», реалізованого Державною телерадіокомпанією «Культура» (головний режисер і автор сценарію Богдан Гнатюк), прем'єра якого відбулась в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка у 90-річчя від дня трагічної смерті митця. Фільм включає відео коментарі самого Романа Сов'яка, знаного фольклориста Михайла Хая та земляків О. Нижанківського – пароха церкви села Завадова о. Степана, – почесного голови «Просвіти» на Стрийщині М.Мандрика та ін. До музичної ілюстрації творів композитора, введених у фільм було залучено потужні виконавські сили Дрогобиччини та Західноукраїнського регіону: церковний хор запроєктованої ним церкви с. Завадів, дует піаністів

* Сов'як Р. Творчий звіт декана / Роман Сов'як. // Радянський педагог. – 1987. – № 2 (885). – 8 січня.

** Там само.

*** Сов'як Р. З Каменяревої криниці (Короткий огляд музичної Франкіани) / Роман Сов'як. // Українське літературознавство. – К. : Наукова думка, 1982. – Вип. 38.

**** Сов'як Р. Остап Нижанківський та його музично-педагогічна спадщина: Посібник / Роман Сов'як. – Дрогобич : НВЦ «Каменяр» ДДПУ, 2005. – 200 с.

***** Сов'як Р. Хорові обробки українських народних пісень Євгена Козака. До 100-річчя від дня народження композитора.

***** Учасника артистичних прогулянок зі студентськими хорами Галичиною, Буковиною та Закарпаттям (в яких брали участь Іван Франко та Станіслав Людкевич), організації молочарського союзу, будівництва храму, композитора, діяча видавничої справи (зокрема ініціатора перших публікацій деяких композицій М.Лисенка видавництвом «Бібліотека музикальна», редактором якого був О.Нижанківський), організатора культурно-громадського життя краю. Митець підтримував контакти з М.Лисенком, був активним учасником організації урочистостей з приводу лисенківських святкувань в Галичині 1903 року.

Людоміра Філоненка та Олеся Корчинського, Михайла Хая, капела «Трембіта», хор Архікатедраального собору Святого Юра та ін.

Діяльність Романа Сов'яка демонструє його глибокий інтерес до регіональних жанрових різновидів камерно-вокальної творчості*, відображеного у дисертації «Проблема становлення і розвитку західноукраїнського романсу XIX – поч. XX ст.». У своєму науковому дослідженні музикант актуалізував та ввів до наукового обігу низку композицій невідомих чи малознаних митців, які збагатили та розширили уявлення про романсову традицію і творчість краю.

Як диригент Р.Сов'як формувався у театральній-оркестровому амплуа: завідував музичною частиною і керував оркестром Дрогобицького музично-драматичного театру, Львівського обласного музично-драматичного театру ім. Я.Галана. З 1990 року і до кінця життя професор Р.Сов'як очолював Народну чоловічу хорову капелу «Бескид», замінивши у цій функції Степана Стельмашука. З його керівництвом пов'язаний особливий етап розвитку хору, що настає в 1990-ті рр. В цей період колектив стає лауреатом обласних та республіканських фестивалів. Зокрема в 1990 році «Бескид» взяв участь у Першому фестивалі «Козацькі пісні», де обробка пісні В.Лісовола та В.Крищенка «Наливайте, браття, кришталеві чаші» відзначена «Призом глядацьких симпатій». Колектив брав участь у фестивалі «Музика українського зарубіжжя», був учасником Першого конкурсу козацької пісні «Хортиця» (м. Запоріжжя), Міжнародного фестивалю духовної пісні в м. Кошице (Словаччина), здійснює концертні поїздки по Україні та містах Польщі, Словаччини. Програми цих гастрольних подорожей мають на меті продемонструвати багатство української пісенності та оригінальної творчості регіональних митців.

М. Бурбан, аналізуючи період діяльності колективу під батуту Р.Сов'яка, відзначає: «У 90-х переломних для України роках «Бескид», зважаючи на його інтелектуальний, патріотичний, організаторський, співацький потенціал, просто змушений був стати колективом-лідером. І він цю місію виконав. Хор був і є об'єднуючою художньою одиницею, на яку опирається ректорат вузу, міські організації, «Просвіта» [2]. «Бескид» постає ініціатором та постійним учасником дрогобицьких літературно-мистецьких вечорів на честь Т.Шевченка, І.Франка, М.Шашкевича, Б.Лепкого, М.Вербицького, С.Людкевича, Д.Січинського, О.Нижанківського. Зокрема, завдяки ініціативі диригента хор поповнив репертуар твором С.Людкевича «Дайте руки, юні друзі!», а до столітнього ювілею корифея музичної культури Галичини – «Хором підземних ковалів» з містерії В.Пачовського «Зоряний вінець» [8, с. 27].

Роман Сов'як був фаховим композитором, членом Дрогобицького осередку СКУ. Перші спроби композиторської творчості були пов'язані з працею на посаді музичного керівника та диригента Дрогобицького драматичного театру. Для нього були створені численні обробки пісень до драматичних творів**, музика до п'єс П.Мирного «Лимерівна» (1965 р.), А.Кітцберга «Відьма» (1966 р.), К.Гольдоні «Мірандоліна» (1967 р.), Б.Грінченка «Степовий гість» (1968 р.) та інші.

Просвітницький аспект яскраво проектується й на царину оригінальної творчості. Її характеризує багатогранне осмислення народно-музичного матеріалу, насамперед у жанрі хорових фольклорних обробок, які включають фольклористичної спадщину І.Франка, обробки фольклорних зразків зі збірок К.Квітки, записаних від поета: «По горах ходила» для жіночого хору а capella, «Добрий вечір тобі, зелена діброва» для мішаного хору, «Ой, не жалуй, моя мила», «Ой, у Львові на ринку» (1981, за записами К.Квітки від І.Франка) [6].

Інший напрям пов'язаний з популяризацією тенденційно скромно висвітленої в музичній творчості й виконавстві історичної тематики, пов'язаної з періодами національно-визвольних змагань, різноплановою розробкою багатих пластів пісенності УСС та УПА, зокрема на підставі діаспорних видань (це засвідчує авторський збірник творів для чоловічого хору «Зродились ми великої години», Дрогобицьк, 2003). Він включає 9 обробок повстанських пісень і 5 авторських творів,

* Сов'як Р.П. Проблема становлення і розвитку западно-українського романса XIX – початку XX вв. : дис. ... канд. искусствоведения : 17.00.02 / Сов'як Роман Петрович. – К., 1984. – 192 с.

** Як музика до вистав постали: фрагмент музики до драми І.Франка «Будка ч. 27», сольні фольклорні обробки («Журю я ся журю» (1980), солоспіви на тексти Т.Шевченка, О.Олеся, Б.Стельмаха, І.Сеник, «Думка» («Нісся місяць...») на сл. М.Шашкевича (1986), «Осінній вітре», «Книги – морська глибина», «Зелений явір» (1981), «Романс» («Спасибі тобі, моє сонечко») на сл. І.Франка (1996), «Чернеча гора», духовні пісенспіви для голосу і фортепіано «Як шукати маю Бога», «Свою Матір залишив Ісус», «Чим Тобі, о мій Ісусе», «Чи Ти був на Голгофі», «Під Твою милість» та композиції для вокальних дуетів «Коли в ясну тиху ніч», «Живої віри прагну я» та ін. [7, с. 139].

починається обробкою повстанської пісні-гімну на слова О.Бабія, що дала назву збірці*.

Особливу увагу митець приділяє інтерпретації творчості Івана Франка. Походження з родинних місць поета і мислителя, родинний пієтет щодо вивчення масштабу діяльності його постаті* відобразились у романсах на франкові тексти, музиці до його драматичних творів, циклі «Три хори на слова Івана Франка»***, «Каменяр», «Гримить, благодатна пора наступає» для мішаного хору, «Весна» для жіночого хору а capella, «Книги – морська глибина» для жіночого хору з супроводом, «Сипле, сипле, сипле сніг...» («Зима», 1986), «Земле, моя всеплодюча мати!..» для соліста баритона та чоловічого хору з супроводом фортепіано (1986) та редакція для мішаного хору (1989).

Твори на тексти Каменяра увійшли до збірок «Хорові твори на тексти Івана Франка» (Дрогобич: Коло, 2006 р., упор. С.Дацюк), «Ти воскресла, моя Україно!» (Дрогобич, 1992). Першовиконавцями та популяризаторами композицій Р.Сов'яка на тексти І.Франка стали також інші дрогобицькі колективи: студентський жіночий хор «Барвінок» (кер. П.Гушоватий), хор вчителів «Каменяр» (кер. Я.Кулешко), камерний мішаний хор музично-педагогічного факультету, переклади на жіночий хор були здійснені для капели бандуристок Львівського національного університету ім. І. Франка (кер. З.Сичак) [11, с. 4-5].

Поряд з класиками композитор звертається до інтерпретації творчості місцевих поетів-сучасників. Солоспіви на тексти Б.Стельмаха, І.Сеник, М.Белея, вокальні твори на слова О.Гончара «Над Бугом», «Брати», «Аатака» (що увійшли до репертуару К.Сятецького, С.Дацюка, М.Бучацького) [9, с. 212], «Кант св. Михайлу» для чоловічого (варіант – для мішаного) хору на вірші Л.Лужецької, «Гімн «Просвіти»» на сл. М.Шалати, «Величальна «Львівській політехніці»» на сл. М.Шалати. Р.Сов'як віддає шану й релігійній тематиці: у його доробку – духовні піснеспіви для голосу і фортепіано «Як шукати маю Бога», «Свою Матір залишив Ісус», «Чим Тобі, о мій Ісусе», «Чи Ти був на Голгофі», «Під Твою милість» та для вокальних дуетів «Коли в ясну тиху ніч», «Живої віри прагну я», а також хорові композиції «Херувимська», «Алилуйя», шість антифонів (три недільних і три щоденних) для мішаного хору а capella «Заупокійна» для сопрано, тенора та мішаного хору а capella.

Аналіз багатовекторної діяльності Романа Сов'яка засвідчує справедливість визнання його ролі як подвижника національного відродження, видатного просвітянина [10], громадського діяча та організатора музично-мистецького життя краю. Цим ідеям підпорядковані усі види діяльності, у яких він реалізувався: педагогічна, диригентська, композиторська, наукова, дослідницько-краєзнавча, фольклористична, редакторська, видавнича, музично-публіцистична. Просвітницьку позицію митця демонструють мистецька участь у громадсько-політичному житті краю, власне ініціювання тематичних мистецьких програм, участь у суспільних акціях та урочистостях, популяризація творів, що несуть регіональну та національну символіку та громадянсько-мистецьку значимість на «малій батьківщині», всеукраїнських теренах та за рубежом. Професіоналізм та глибоке розуміння соціальних запитів, активна громадянська позиція і патріотизм, починань Р.Сов'яка ставлять його у ряд найвизначніших суспільних діячів Дрогобиччини та Західної України.

1. Бурбан М. І. Сов'як Роман / М.І.Бурбан. / Бурбан М.І. Українські хори та диригенти. – Дрогобич : Посвіт, 2007. – С. 537.
2. Бурбан М. Він музику поклав в основу всього / Михайло Бурбан // Галицька зоря. – 1999. – № 63 (1351). – 9 червня.
3. Витяг з трудової книжки про педагогічну роботу у ВНЗ III-IV рівня акредитації Сов'яка Романа Петровича. – Особистий архів Р.Сов'яка.
4. Герета М. Пісенна стихія Романа Сов'яка / Микола Герета, Орест Яцків // З музикою у вічність / Упор. В.Фрайт, Й.Йосифів. – Дрогобич : Посвіт, 2009. – С. 13–14.
5. Дем'ян Г. Музичні перлини дрогобичанина : рецензія / Григорій Дем'ян // Визвольний шлях. – 2004. – Кн. 7. – С. 122–125.
6. Майчик О. Взаємозумовленість мистецького внеску та практичної діяльності хорового діяча / Остап Майчик. // Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Музикознавчі студії : Збірка статей. – Львів : Сполом, 2010. – Вип. 22. – С. 270–281.
7. Пастух Р. Історія Дрогобича в датах, подіях і фактах [Текст] / Роман Іванович Пастух, Петро Сов'як. – Львів : Меморіал, 1991. – 56 с.

* Сов'як Р. Зродились ми великої години : Авторський збірник творів для чоловічого хору [Ноти] / Р.Сов'як. – Дрогобич : Коло, 2003. – 95 с.

** Брат композитора – П.Сов'як – знаний педагог-історик та відомий франкознавець, автор низки праць і розвідок, присвячених видатному діячеві.

*** Сов'як Р. Три хори на слова Івана Франка [Ноти] / Р.Сов'як. – Дрогобич : Посвіт, 2006. – 42 с.

8. Стельмашук Р. Під знаком його доброти / Р.Стельмашук // Стельмашук Р. У світі звуків і слова. – Львів : В-во Тараса Сороки, 2009. – С. 13–49.
9. Стельмашук Р. Яскраві сторінки : зустрічі з Олесем Гончарем / Р.Стельмашук // Стельмашук Р. У світі звуків і слова. – Львів : В-во Тараса Сороки, 2009. – С. 207–218.
10. [б.а.] Сьогодні у Дрогобичі прощалися з композитором Романом Сов'яком [Електронний ресурс] / 2007. – 14 грудня, п'ятниця : <http://zik.ua/ua/news/2007/12/14/104376>
11. Філоненко Л. Музична франкіана Романа Сов'яка. / Людомир Філоненко // Сов'як Р. Три хори на слова Івана Франка. – Дрогобич : Посвіт, 2006. – С. 3–5.
12. Філоненко Л. Хорові твори Романа Сов'яка на вірші І.Франка / Людомир Філоненко. // З музикою у вічність / Упор. В.Фрайт, Й.Йосифів. – Дрогобич : Посвіт, 2009. – С. 15–18.
13. Фільц Б. Народна хорова капела «Бескид» Б.Фільц // Народна творчість та етнографія. – Київ. – 1984. – № 6.
14. Шалата М. Пісенна муза Романа Сов'яка / Михайло Шалата // З музикою у вічність. / Упор. В.Фрайт, Й.Йосифів. – Дрогобич : Посвіт, 2009. – С. 7–9.
15. Шалата М. Пісні, що за волю в борні / М.Шалата // Ой, нема то, як в Бескиді... До 45-річчя Народного чоловічого хору «Бескид» / Упоряд П.Гушоватий, Я.Кулешко, Р.Сов'як, М.Шалата. Відп. редактор М.Шалата. – Дрогобич : Видавець Сурма С., 2008. – С. 116–117.
16. Яцків О. Збірник патріотичних пісень Романа Сов'яка / Орест Яцків // З музикою у вічність / Упор. В.Фрайт, Й.Йосифів. – Дрогобич : Посвіт, 2009. – С. 19–23.

Стаття посвячена просвітительській миссії, проявленям характеру, масштаба і цілі творчої роботи Романа Сов'яка – видаючогося культурного діятеля, професора Дрогобычского государственного педагогического университета имени И.Франко, члена НСКУ и НОШ, долголетнего руководителя и главного дирижера Академической мужской хоровой капеллы «Бескид». Отмечены многовекторность направлений его творческой активности, интенсивность вовлечения в региональные культурные процессы.

Ключевые слова: культурно-просветительская деятельность, гражданская позиция, композиторское творчество.

Paper is devoted to educational mission, manifestations of the nature, scope and purpose of the creative work of Roman Sovyak – a prominent cultural figure, a professor of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko, a member of the National Union of Composers of Ukraine and a Scientific Association of Taras Shevchenko, long-time director and chief conductor of the Academic Male Choir «Beskyd». Awarded a multi-vector directions of his creative activity, the intensity of involvement in regional cultural processes.

Key words: cultural and educational activities, citizenship, compositional creativity.

УДК 7.079 : 78

Тарас Кметюк

ФЕСТИВАЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ «КАЛИНА» У СЕРБІЇ

У статті висвітлено особливості проведення музично-фольклорного заходу української громади в Сербії – фестивалю «Калина» (2012). У рамках дійства відбулися виступи культурно-мистецьких колективів, виставки народної творчості, мистецький конкурс у категорії співаків-аматорів. Автор також детально зупиняється на характеристиці концертного виступу почесного гостя з Івано-Франківська – національного академічного Гуцульського ансамблю пісні і танцю «Гуцулія».

Ключові слова: фестиваль «Калина», українська спільнота в Сербії, культурно-мистецьке товариство, конкурс співаків, фольклорний ансамбль.

Починаючи з XV ст., у зв'язку з різними історичними й економічними умовами, український народ з території сучасної України переселявся на простори теперішньої Сербії, зокрема, у її північну частину – автономний край Воеводіну. Так, найінтенсивнішими й наймасовішими були переселення в 1745 р. у міста Кула, Крстур (нині – Руські Крстур), Куцура. З 1775 р. після зруйнування Запорізької Січі до Сербії (Нові Сад, Суботиця, Сомбор) переселилося близько восьми тисяч колишніх запорізьких козаків. У 1920-х роках після Жовтневого перевороту в Росії майже 70 тисяч біженців з України й Південної Росії знайшли притулок у Сербії. Таким чином тут організувалася очевидна